Tabel cronologic

1777 în familia unui slujbaş al cancelariei judeţene, în satul Kupcinski din judeţul Mirgorod, gubernia Poltava, se naşte Vasili Afanasievici Gogol-Ianovski, tatăl viitorului scriitor. Mai tîrziu, cînd Vasili Afanasievici va deveni proprietarul moşiei şi al satului, localitatea va primi denumirea de Vasilievka. în legătură cu numele de Ianovski, scriitorul este de părere că „a fost născocit de polonezi", însă bunicul său semna Gogol-Ianovski, iar străbunicul, preotul Demian, semna numai lanovski. Se pare că acest nume provine de la urmaşii stră-străbunicului, care purta numele de Ian. Tatăl scriitorului era un om cu înclinaţii literare, scriind versuri în ruseşte şi comedii în limba ucraineană, pe care le şi regiza şi interpreta (împreună cu soţia şi cu cîţiva vecini moşieri) la „teatrul de vară" de la moşia unei rude din partea soţiei, Dmitri Prokopievici Troşcinski, fost ministru de justiţie. Dintre scrierile teatrale ale lui Gogol-tatăl s-a păstrat numai comedia *Prostovanul sau şiretenia femeii înşelate de soldat.*
1791 în sătucul Iareski, proprietatea lui Ivan Matveevici Kosearevski, diriginte de poştă în gubernia Harkov, se naşte Măria Ivanovna Kosearevskaia, mama scriitorului.
1805 La lareski se celebrează căsătoria dintre Vasili Afanasievici Gogol-Ianovski şi Măria Ivanovna Kosearevskaia. Data este numai probabilă (alte surse indicînd anul 1808), mama scriitorului mărturisind în mai multe rînduri că avea 14 ani cînd s-a căsătorit. Posibilitatea căsătoriei în 1808 este discutabilă, întrucît, pînă la naşterea scriitorului, Măria Ivanovna a mai născut doi copii morţi, lucru imposibil într-o perioadă de numai un an.
1809 La 20 martie (stil vechi), în localitatea Sorocinţii Mari, se naşte Nikolai Vasilievici Gogol. Data este stabilită după mitrica Bisericii „Schimbarea la faţă" (unde a fost botezat), însă scriitorul toată viaţa şi-a indicat ca dată a naşterii ziua de 19 martie. După şase săptămîni, micul Nikolai este dus la Vasilievka, unde îşi petrece copilăria. Hste primul din cei zece copii născuţi vii ai familiei, dintre care şase au murit la vîrste foarte fragede.
1818-l819 împreună cu Ivan, fratele său mai mic, învaţă la Şcoala judeţeană din Poltava. în timpul vacanţei din 1819, moare Ivan.
1820-l821 Se pregăteşte şi în particular cu un profesor de limba latină de la gimnaziul din Poltava. Nu are succese şcolare prea strălucite, după cum rezultă dintr-o scrisoare adresată părinţilor: „Vacanţa se apropie cu repeziciune, iar eu încă n-am reuşit să termin tot; prin urmare, va trebui să învăţ şi în vacanţă, ca să trec cu bine în clasa a doua. îmi trebuie un profesor de matematică." La 1 mai 1821 (deci spre sfîrşitul anului şcolar) este mutat la Gimnaziul de ştiinţe superioare din oraşul Nejin, instituţie înfiinţată de vreo jumătate de an şi aflată în căutare de elevi şi profesori. La examenul de verificare a cunoştinţelor (ţinut la sfîrşitul lui iunie), dovedeşte cunoştinţe mulţumitoare numai la religie, fiind distribuit în grupa a doua, alcătuită din elevii cei mai slabi.
1822 La 1 iulie, în urma cererii tatălui său, Gogol este trecut ca elev pe cheltuiala statului (pînă acum fusese pe „cost propriu", părintele său trebuind să achite pentru un an considerabila sumă de 1500 ruble pentru taxele şcolare şi întreţinere).

1824 Gogol este deja în clasa a cincea. începe să-l pasioneze teatrul: desenează decoruri şi interpretează diferite roluri în spectacole puse în scenă împreună cu colegii de şcoală. Se interesează de noutăţile literare, rugîndu-i într-o scrisoare pe părinţi să-i trimită *Evgheni Oneghin,* romanul în versuri al lui Aleksandr Puşkin (este vorba de primul capitol, a cărui apariţie fusese anunţată în presă). Tot de la părinţi cere cartea *Culegere de scrieri ruseşti model,* pe atunci cea mai bună antologie de literatură rusă.

1825 în a doua parte a lunii martie, moare Vasili Afanasievici Gogol-Ianovski, tatăl scriitorului. Activitatea literară a lui Gogol este marcată acum de colaborarea la revistele şcolare manuscrise „Meteor literaturi" [„Meteorul literaturii"] şi „Zvezda" [„Steaua"].

1827 Gogol trece în clasa a opta (la sfîrşitul lui iunie). începe să-şi alcătuiască un caiet de însemnări-mozaic, intitulat *Cartea de toate pentru toţi sau enciclopedia la purtător.*

1828 La 27 iulie 1828 absolvă gimnaziul (clasa a noua fiind ultima) cu dreptul la un rang de clasa a XTV-a (registrator de colegiu), ultimul din *Tabloul rangurilor,* act legislativ dat de Petru I şi aflat în vigoare de mai bine de un secol. Unii colegi cu rezultate mai bune la învăţătură au obţinut rangul al Xll-lca. Pînă în decembrie se află la Vasilievka. La 13 decembrie, însoţit de un prieten, pleacă spre Petersburg, unde ajunge în ultimele zile ale anului.

încearcă, fără succes, să-şi găsească o slujbă în capitală. Face o tentativă de a-l vizita pe Puşkin, însă renunţă după ce află de la valeţi că poetul doarme, ostenit după o noapte pierdută la jocul de cărţi. în nr. 12 al revistei „Sîn Otecestva"

N- *

A [„Fiul patriei"], publică anonim poezia *Italia.* La 7 mai primeşte aprobarea cenzurii pentru tipărirea poemului *Hans Kiicbelgarten* (scris, după spusele sale, încă din 1827). Apariţia acestei opere de tinereţe (semnată cu pseudonimul V. *Mov),* a cărei tipărire l-a costat 300 de ruble, este întîmpinată cu recenzii nefavorabile în revistele „Moskovskii telegraf [„Telegraful Moscovei"] şi „Severnaia pcela" [„Albina Nordului"]. Deziluzionat de eşec, Gogol retrage din librării exemplarele nevîndute şi le arde, după care pleacă în străinătate, cu vaporul, vizitînd oraşele Liibeck, Travemiinde şi Hamburg. Se întoarce în Petersburg abia pe la sfîrşitul lui septembrie. începînd cu 15 septembrie este angajat de probă la Departamentul gospodăriei statului şi a clădirilor publice.

1830 în ianuarie traduce din franceză articolul *Despre comerţul ruşilor la sfîrşitul secolului alXVI-lea şi începutul secolului alXII-lea,* care este acceptat, dar nu şi publicat de revista „Severnîi arhiv" [.Arhiva Nordului"]. Dă probe, fără succes, pentru a se angaja ca actor. In numărul pe februarie şi martie al revistei „Otecestvennîe zapiski" [„însemnări din patrie"], fără semnătură, i se tipăreşte povestirea *Bisavriuk sau Seara în ajun de Sînt-Ivan Kupala.* La 27 martie se angajează ca funcţionar la Departamentul domeniilor. în lunile mai şi iunie frecventează Academia Artelor, unde studiază pictura. La 18 decembrie, cenzura aprobă tipărirea almanahului „Severnîe ţvetî na 1831 god" [„Florile Nordului pe anul 1831"], unde, cu semnătura „oooo", Gogol publică un capitol din romanul istoric neterminat *Hatmanul.* Acum face

cunoştiinţă cu Jukovski şi cu Piotr A. Pletniov, poet şi critic literar, om influent, care îl va ajuta.
1831 La 1 ianuarie apare primul număr al revistei „Literaturnaia gazeta" [„Gazeta literară"], unde, cu pseudonimul P. Glecik, Gogol publică *Un capitol din nuvela malorusă „Mistreţulfioros"* şi, cu pseudonimul G. Ianov, articolul *Cîteva idei despre predarea geografiei la copii.* La 16 ianuarie apare numărul 4 al aceleiaşi publicaţii, în care se tipăreşte articolul *Femeia,* prima scriere semnată cu numele de N. Gogol (în gimnaziu fusese cunoscut ca Gogol-lanovski sau. pur şi simplu, Ianovski). Pletniov, care era inspector al Institutului patriotic (şcoală pentru fetele de ofiţeri, aflată sub patronajul reginei), reuşeşte să obţină aprobarea angajării lui Gogol la această instituţie, ca profesor de istorie la clasele mici, cu leafa de 1400 de ruble pe an (la Departament primea numai 750 de ruble). în plus, tot Pletniov îi aranjează lecţii particulare în cîteva case, pentru completarea bugetului. La 20 mai, la o serată dată de Pletniov, Gogol
i face cunoştinţă cu Puşkin, eu care continuă să se vadă şi peste vară, la Ţarskoe Selo, unde locuia Puşkin (Gogol locuind nu departe, la Pavlovsk). în
,, septembrie apare prima parte a *Serilor în cătunul de lîngă Dikanka.*
31832 La începutul lui martie apare partea a doua a *Serilor în cătunul de lingi*[1] f *Dikanka.* La sfîrşitul lui iunie, în drum spre Vasilievka, Gogol se opreşte pentru

cîteva zile la Moscova, unde, printre alţii, face cunoştinţă cu scriitorul Serghei Aksakov. Vara şi-o petrece la Vasilievka. Pleacă la Petersburg pe la începutul lui octombrie, ajungînd în capitală pe la sfîrşitul lunii (după cîteva zile petrecute la Moscova). Cu el vin şi surorile cele mai mici, Elizaveta şi Anna, pe care le introduce, după multe discuţii, ca eleve la Institutul patriotic, iniţial oferindu-şi chiar leafa anuală pentru ca acestea că fie primite. (Regina va da, totuşi, dispoziţie ca leafa să nu i se reţină, „iar surorile sale să fie considerate eleve peste numărul prevăzut, ca o recompensă specială pentru el".)
1833 Plănuieşte o lucrare de mari proporţii, în două sau trei volume, „de istorie şi geografie universală", căreia îi şi găsise un titlu, *Pămîntul şi oamenii,* dar pe care n-o duce la bun sfîrşit. începe o comedie, *Vladimir de gradul al treilea,* la care renunţă cu motivaţia că ar fi înmănuncheat atîta „răutate", „rîs" şi „sare", îneît n-ar fi putut obţine aprobarea cenzurii. (Din această piesă n-au rămas decît cîteva „petice", după expresia autorului, prelucrate ulterior şi publicate cu titlurile *Litigiul, Anticamera* şi *Dimineaţa unui om ocupat.)* începe să lucreze la *Povestiri din Petersburg* şi la *logodnicii* (prima variantă a comediei *Căsătoria).* La 2 decembrie îi citeşte lui Puşkin nuvela *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici.* La sfîrşitul anului începe o serie de demersuri insistente pentru a obţine catedra de istorie universală a Universităţii din Kiev, cu această intenţie scriind articolul *Asupra predării istoriei universale.*
1834 în numărul pe februarie al „Gazetei Ministerului învăţămîntului" se tipăreşte articolul lui Gogol *Planul de predare a istoriei universale.* La 27 februarie, cenzura interzice tipărirea povestirii *Banduristul sîngeros,* prevăzută a apărea în revista „Biblioteka dlea citenia" [„Biblioteca pentru

lectură"]. La 18 aprilie cenzura aprobă apariţia părţii a doua a almanahului „Novosele" [„Casa nouă"], unde se tipăreşte, cu unele tăieturi, nuvela *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici.* Din mai pînă în august, Gogol se află la Vasilievka, de aici întreprinzînd o călătorie în Crimeea, pentru un tratament cu nămol. în timpul concediului i se comunică faptul că a fost numit profesor-adjunct la catedra de istorie universală a Universităţii din Petersburg. îşi ia în primire postul, ţinînd cursul inaugural *Despre Evul Mediu* (publicat în „Gazeta Ministerului Invăţămîntului"). în octombrie ţine un curs despre Al-Mamun, la care asistă Puşkin şi Jukovski.
1835 In ianuarie, apare volumul *Arabescuri,* care, pe lîngă nuvelele *Ncvski Prospekt, Portretul, Însemnările unui nebun,* conţine şi 13 articole axate pe probleme de literatură, estetică, arhitectură, artă, istorie etc. în martie apare *Mirgorod,* cu unele modificări (datorate cenzurii) în *Vii* şi *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nikiforovici.* Ambele volume sînt întîmpinate de Vissarion Belinski cu o scurtă recenzie binevoitoare în „Molva" [„Opinia"]. Concediul şi-l petrece la Vasilievka, după ce pe drum, la începutul lui mai, se oprise cîteva zile la
jM, Moscova, unde-i citise scriitorului Mihail Pogodin comedia *Căsătoria.* Şederea la Vasilievka este întreruptă de o nouă cură cu „nămol mineral" în Crimeea şi de o vizită de cinci zile la Kiev. La 1 septembrie se întoarce la Petersburg. într-o scrisoare din octombrie, adresată lui Puşkin, îi comunică acestuia că a început să lucreze la *Suflete moarte* şi îi cere un subiect „comic sau necomic, dar să fie o anecdotă pur rusească". Acest subiect, pe care Puşkin nu întîrzie să i-l ofere, va reprezenta punctul de pornire al *Revizondui,* pe care la începutul lui decembrie Gogol îl avea deja scris, dar a continuat să-i aducă anumite îmbunătăţiri pînă aproape de premieră. La 31 decembrie, „ca urmare a transformării Universităţii din Sankt-Petersburg", scriitorul este eliberat din funcţia de profesor-adjunct. Din mărturiile unor foşti studenţi (printre care s-a numărat şi Ivan Turgheniev), se poate deduce că Gogol nu prea avea chemare pentru cariera universitară.
1836 La 18 ianuarie citeşte *Revizorul* acasă la Jukovski. La 13 martie se obţine aprobarea cenzurii pentru tipărirea numărului 1 al revistei „Sovremennik" [„Contemporanul"], fondată de Puşkin; în acest prim număr Gogol publică nuvela *Caleaşca,* fragmentul dramatic *Dimineaţa unui funcţionar* (titlul este schimbat de cenzură în *Dimineaţa unui om ocupat),* articolul *Asupra mişcării literaturii din reviste în anii 1834 şi 1835* şi cîteva recenzii mărunte. Tot aici se tipăreşte recenzia lui Puşkin la ediţia a doua a *Serilor în cătunul de lîngă Dikanka.* La 19 aprilie are loc premiera *Revizorului* la Petersburg şi, la 25 mai, i; premiera la Moscova. La 6 iunie, Gogol pleacă în străinătate: Germania, Elveţia, *fi-.* Franţa. In timpul călătoriei sale, apare nr. 3 al revistei „Sovremennik", în care i «- se publică nuvela *Nasul.* Aflat la Paris, în decembrie, Gogol se întîlneşte cu Adam Mickiewicz.
Ş37 Găsindu-se încă la Paris, în ianuarie şi februarie, lucrează la *Suflete moarte.* Află ts despre moartea lui Puşkin, care îl zguduie profund, după cum rezultă din cîteva scrisori din această perioadă. De la sfîrşitul lui mai pînă la începutul lui iunie, locuieşte la Roma, apoi, în iulie la Baden-Baden, unde, într-un cerc de prieteni, citeşte primele două capitole din

Suflete moarte. Jukovski reuşeşte să obţină de la Nikolai I, pentru Gogol, un ajutor de 5000 de ruble. Pînă la sfîrşitul anului, harta rătăcirilor scriitorului arată aproximativ astfel: Geneva-Milano-Florenţa-Roma. în tot acest timp lucrează la *Suflete moarte.*
1838 Din ianuarie pîna în iunie, locuieşte la Roma. în iulie şi august se află la Neapole, la începutul lui septembrie stă cîteva săptămîni la Paris. în a doua jumătate a lui octombrie se întorsese deja la Roma, primind aici vizita lui Jukovski, căruia îi slujeşte drept ghid prin „oraşul etern".
1839 Pînă în iunie, Gogol se află în continuare la Roma. Apoi iarăşi nu-şi află locul. *i* călătorind pe ruta: Viena-Hanau-Marienbad, la sfîrşitul lui august oprindu-sc

5e)•fe IH cfl7„„„, rfe ,*ingă mkanka*

din nou la Viena, unde lucrează la o dramă din istoria cazacilor. La 22 septembrie părăseşte Viena cu destinaţia Moscova, unde soseşte la 26 septembrie, rămîne aici o lună de zile şi asistă la cîteva spectacole cu *Revizorul,* după care pleacă la Petersburg. Scopul acestei întoarceri în ţară este de a-şi introduce surorile (care absolveau Institutul patriotic) în societate şi de a le duce la Vasilievka. în capitală, într-un cerc de prieteni, citeşte primele patru capitole din *Suflete moarte* şi se întîlneşte de cîteva ori cu Belinski. La 17 decembrie, împreună cu cele două surori, părăseşte Petersburgul şi se opreşte iarăşi la Moscova.
1840 începînd cu ultimele zile ale anului precedent, pînă în aprilie, în casele unor prieteni, cel mai adesea la scriitorul Serghei Aksakov, Gogol citeşte pe rînd primele şase capitole din *Suflete moarte, Nuvela italiană (Annimziata)* şi fragmentul dramatic *Litigiul.* La 9 mai îşi sărbătoreşte ziua onomastică acasă la Aksakov, printre invitaţi fiind şi Mihail Lermontov, care îi citeşte lui Gogol fragmente din poemul *Mţîri.* La 18 mai scriitorul pleacă iarăşi în străinătate, mai întîi la Viena şi apoi la Roma unde, începînd cu sfîrşitul anului, pregăteşte pentru tipar primul volum din *Suflete moarte.*
1841 Pînă în august, rămîne la Roma. La sfîrşitul acestei luni, pleacă să se întîlnească cu Jukovski la Frankfurt. La mijlocul lui septembrie se găseşte la Hanau, după care se întoarce în ţară, unde prima parte a lui octombrie o petrece la Petersburg, mutîndu-se apoi la Moscova. Aici dă la copiat primul volum din *Suflete moarte* şi citeşte unor prieteni ultimele cinci capitole. La 7 decembrie predă manuscrisul cenzorului moscovit I.M. Sneghiriov, dar, fiindu-i teamă de un răspuns nefavorabil, îl retrage după circa o săptămînă.
1842 La începutul lui ianuarie, prin Belinski, Gogol trimite manuscrisul *Suflete moarte* la Petersburg, unde obţine aprobarea cenzurii la 9 martie, cu excepţia *Poveştii căpitanului Kopeikin,* interzisă. Gogol o reface şi o trimite cenzurii petersburgheze la 10 aprilie, dată la care începuse deja tipărirea operei (tiraj 2400 exemplare). Tot acum citeşte unor prieteni nuvela *Roma,* care este publicată în nr. 3 al revistei „Moskviteanin" [„Moscovitul"]. în aprilie îi comunică lui Aksakov că intenţionează să facă o călătorie la Ierusalim. Plecînd în străinătate, se opreşte pentru cîteva zile Ia Petersburg, unde se întîlneşte cu Belinski. Din iunie pînă în prima jumătate a lui septembrie se află la Gastein, de unde trimite în ţară piesa *Jucătorii de cărţi* şi se interesează de ecourile produse de apariţia poemului *Suflete moarte.* După o scurtă oprire la Veneţia, ajunge la

Roma, rămîne aici mai multă vreme, lucrînd la volumul al doilea al poemului *Suflete moarte.* La 9 decembrie are loc premiera comediei *Căsătoria* la Petersburg. Deşi în această perioadă gloria sa atinge apogeul, starea dispoziţiei psihice şi fizice îi este din ce în ce mai precară. Pe fondul unor boli

n . neînsemnate, apar oarecari semne de ipohondrie şi mizantropie. Are momente cînd i se pare că şi-a pierdut talentul. Dar cel mai adesea se află sub apăsarea unor stări de căinţă, stăpînindu-l frica de moarte şi de Judecata de apoi. Bigotismul, la care era predispus încă din copilărie, capătă accente din ce în ce mai puternice.

1843 Pînă la sfirşitul lui aprilie, se află la Roma. în acest timp are loc premiera moscovită a comediilor *Căsătoria* şi *Jucătorii de cărţi* (Teatrul Mare, 5 februarie) şi primul spectacol *cu Jucătorii de cărţi* la Petersburg (26 aprilie), începînd cu luna mai, Gogol călătoreşte iarăşi din loc în loc: Florenţa-Gastein-

¥. Baden (de aici merge la Karlsruhe, la Mickiewicz)-Dusseldorf, în a doua jumătate a lui noiembrie ajungînd la Nissa, unde rămîne cîteva luni.

1844 Pînă în aprilie, se află la Nissa, apoi se mută la Frankfurt, la Jukovski, de unde întreprinde cîteva călătorii la Mannhcim, Bingen, Baden şi Ostende. In decembrie scrie în ţară, rugind ca din vînzarea ediţiei *Operelor* sale să se creeze un fond pentru ajutorarea studenţilor săraci de la universităţile din Moscova şi Petersburg.

1845 La sfirşitul lui ianuarie, se mută la Paris, pentru ca la sfirşitul lui martie să revină la Frankfurt, la Jukovski. încep să-l cuprindă spaimele morţii, ceea ce-i dă ideea scrierii cărţii *Pagini alese din corespondenţa cu prietenii.* La sfîrşiţul lui iunie arde prima variantă a celui de-al doilea volum din *Suflete moarte.* în iulie face un tratament la Karlsbad (Karlovy-Vary), apoi pleacă, prin Praga, la Greiffenberg, pentru un tratament cu ape minerale. Pe ruta Bcrlin-Gastein-Praga-Salzburg-Veneţia-Bologna-Florenţa, se întoarce la Roma, rămînînd iarăşi mai multă vreme în „oraşul etern".

1846 Pînă la începutul lui mai, la Roma, Gogol lucrează la cel de al doilea volum al poemului *Suflete moarte.* Prima traducere germană a volumului întîi, semnată de F. Lebenstein, apare în ianuarie, la Leipzig. La mijlocul lui mai, se mută la Genova şi, într-o scrisoare, îşi exprimă părerea favorabilă asupra romanului lui Dostoievski, *Oameni sărmani.* După o escală la Paris, în iunie se găseşte iarăşi la tratament, la Greiffenberg. în august şi septembrie lucrează la *Pagini alese din corespondenţa cu prietenii* şi scrie prefaţa la ediţia a doua a *Sufletelor moarte.* în octombrie se află iarăşi la Frankfurt, găzduit de Jukovski, terminind *Paginile alese* şi scriind *Deznodămintul „Revizorului"* şi *Avertismentul* asupra acestei comedii. La 19 noiembrie se mută la Neapole.

1847 La 12 mai apar *Paginile alese din corespondeţa cu prietenii.* încă din timpul tipăririi, ajung pînă la Gogol ecouri despre părerile nefavorabile ale unor prieteni şi admiratori, mai mult sau mai puţin la curent cu conţinutul cărţii

i Critica (Belinski, N.V. Pavlov. Greber, Galahov) a întîmpinat la modul negativ

Paginile, acestea fiind apreciate numai într-un cerc restrîns de oameni cu predispoziţii religioase, printre care Gogol juca rolul principal, fiind privit ca „învăţător" (familiile Vielgorski, Smirnov, contele A.P. Tolstoi ctc). Din mai scriitorul părăseşte Neapole, începînd iarăşi mai multe luni de călătorii: Roma-Florenţa-Genova-Marsilia-Frankfurt-lîms-Ostende-Neapole-Roma. *]j* 15 iunie (stil nou) este datată celebra scrisoare a lui Belinski către Gogol, trimisă din Salzbrunn. Acest an marchează, de fapt, începutul crizei sufleteşti a lui Gogol, sentimentul său religios luînd o asemenea amploare, îneît devine pur misticism.
1848 La 22 ianuarie Gogol se află la Malta, de unde scrie în ţară despre mişcarea siciliana de eliberare. în februarie ajunge la Ierusalim, apoi merge la Beirut, Smirna şi Constantinopol. între 16 şi 30 aprilie este reţinut la Odessa în carantina pricinuită de o epidemie de holeră. între 9 mai şi 24 august locuieşte la Vasilievka, de unde călătoreşte la Kiev, Poltava şi Sorocinţi. în cea de-a doua jumătate a lui septembrie, scriitorul ajunge la Petersburg. De aici pleacă la Moscova, unde rămîne peste iarnă.
*
1849 Aflat la Moscova, în mai, Gogol resimte „grele tulburări nervoase" şi „amărăciune sufletească". La 7 august îi comunică unui prieten scriitor, LV. Kireevski, că volumul al doilea al *Sufletelor moarte* este scris în întregime, dar că pentru pregătirea acestuia în vederea tiparului mai are nevoie de circa un an. La 18 mai, îi citeşte lui Aksakov primul capitol din cel de-al doilea volum al *Sufletelor moarte.*
1850 în ianuarie, citeşte cîtorva prieteni primele două capitole din acelaşi volum. în februarie, starea sănătăţii sale se înrăutăţeşte pentru cîtva timp. în primăvara acestui an, prin intermediul prietenului Venevitinov şi al soţiei acestuia, Gogol
0 cere în căsătorie pe contesa Anna Vielgorskaia, care îl refuză. La sfirşitul lui mai, îi citeşte lui Aksakov capitolul IV din volumul II al *Sufletelor moarte.* La
1 iulie, ajunge la Vasilievka, de unde se mută la Odessa, pentru a-şi petrece iarna. Din Odessa îi scrie lui Jukovski că lucrul la volumul al doilea al *Sufletelor moarte* „se apropie de sfîrşit".
851 Pînă la 27 martie, Gogol se află la Odessa. Pleacă apoi la Vasilievka, unde rămîne pînă la 22 mai, cînd se mută la Moscova. La 2 septembrie îi scrie mamei sale: „Sărmanul meu cap! Doctorii spun că trebuie să-l las în pace... Roagă-te pentru mine. scumpă mamă. îmi pun multe speranţe în rugăciunile tale calde, atIt de dragi inimii mele. Greu, greu îmi e!" „Sufletul mi-e istovit de tot", îi comunică unui prieten, anuţîndu-l că merge să se roage la Lavra Troiţko-erghievskaia. Spre sfîrşiţul lui octombrie, deprimarea pare să fi trecut: are Perioade de veselie, primeşte şi face vizite. *a* 20 octombrie, citeşte unor

invitaţi *Revizorul* (printre cei prezenţi se afla şi Ivan Turgheniev, care avea a descrie mai tîrziu, în memoriile sale, acest eveniment).
1852 La I ianuarie, Gogol declară că volumul al doilea al *Sufletelor*

moarte este gata Starea sănătăţii i se înrăutăţeşte. La 4 februarie s-a gîndit să înceapă un post mai
: lung şi, după spusele doctorului care l-a îngrijit în ultimele zile, „şi-a întrerup lucrul la corectură, rcducîndu-şi la extrem hrana şi somnul". La 7 februarie st
, spovedeşte şi primeşte împărtăşania. Acelaşi doctor spune: „împărtăşania nu l-a calmat: a rămas la fel de posomorit, în ziua aceea n-a vrut să mănîncc nimic: şi cînd, mai tîrziu, a mîncat o prescură, a început să-şi zică lacom, afurisit,
(nerăbdător şi s-a întristat foarte tare". La 10 februarie scrie ultima scrisoare, mamei. Refuză orice medicament şi posteşte în continuare. In noaptea de 11 spre 12 februarie arde manuscrisul volumului al doilea al *Sufletelor moarte,*
l Moare la 21 februarie (4 martie - stil nou), la ora 8 dimineaţa. La 25 februarie este înmormîntat la mănăstirea Danilovo.